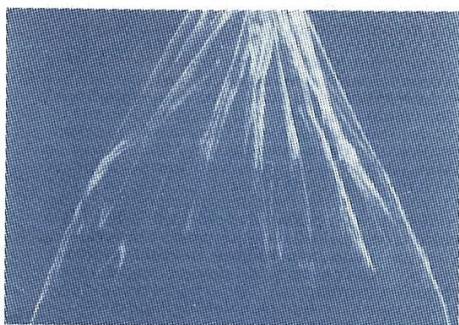

stereotipne žurnalistike! Kao da je, upravo na tome zasnivao svoju poetiku:

»Poezija nije više obavezna
i ne mora da se obazire na jezik,
nije više važno da joj se povrati ugled
koji je imala 1963. ili još ranije,
kad su pesnici skakali iz neplaćenih
soba.

Nama je potrebno da pišemo najnoviju poeziju,
onu vrstu koja pomaže
da lako preživimo nestanke njenih
bivših,
bivših tema.«

Marginalizacija poezije, njeno »gubljenje ugleda« očigledno je i bez ovog ironičnog »priznanja«. Ali, sme li jedan pesnik da pristane na potcenjivanje i ponižavanje kako poetskog u sebi, tako i lirskog doživljaja kod čitalaca? Na osnovu čega, onda, da vrednujemo ozbiljnost i veličinu pesničkog zadatka, koji shvatamo kao pretpostavku pesništva? »Svako umetničko delo ima ideal a priori, nužnost u sebi da postoji« (Novalis).

Despotov ima pokriće za sve: »Svaki smisao i onako gubi bitku«, i zato se on nalazi »dvadeset godišnjih svetlosti daleko od primitivnog trenutka pisanja istinske poezije«. Da li je to prednost ili zaostajanje? Iz njegovih autopoetičkih iskaza: »Poezija više nije obavezna«, »pišem vrlo oskudnu poeziju«, »poetija je onako ljudska stvar«, sledi da će »poetija svi pisati« i da tu više nema »mrvarenja s kritičke razdaljine«. Neposredno, dakle, ukoštalo sa poezijom upuštaće se ko god poželi, ko oseti potrebu ili izazov. Krajnji subjektivizam, relativističko poimanje poetskog i tehnika pogrešnog zaključivanja — nisu li to upravo osnovne odlike Despotovljeve poezije?

Pesnik je inteligentan i »oštroman« skeptik. On svesno obmanjuje. Racionalno koncipira i formuliše iracionalne figure. To su, kako bi rekao Hoke, »intelektualno voljne a nadrealne tvorevine jezika«. Pesnik, ipak, mora da se »obazire na jezik«, pogotovo ako je njegova poezija »jezičko artistička figuracija«, a sve stilske figure jezička su tradicija, bogatstvo do koga ne dosežu samo nemušti.

Despotovljeva »sredstva zbumnjiva«, ustvari, omiljene su paralogičke figure: *katahereza* (smešane slike), *oksimoron* (sjedinjavanje kontrastnog), *aprosketon* (nepredvidena reč umesto očekivane — poenta), *sinegdoha* (izbor užeg pojma umesto obuhvatnijeg i obrnutog), *hiperbolja* (preveličavanje) i *elipsa* (kraćeće izraza). Despotovljev *blef*, znači, nije njegovo otkriće: on je već klasičan, manir koji su pesnici preuzeли od sofista.

I tako se »najnovija poezija« i dalje piše na jedan »stari« način, a pesnici »razornici truleži, protivnici lažnih konstrukcija« (Hoke) nisu ništa drugo do »duhovni smutljivci«, dobro istrenirani u věstini laganja.

ambis jednog izbora

PESME U LISTANJU, Izbor stihova iz edicije *Prva knjiga Matrice srpske* (1957—1987), priredio Novica Milić, Matica srpska, Novi Sad, 1987.

nenad grujić

Nedavno, povodom trideset godina postojanja poznate edicije *Prva knjiga Matrice srpske*, pojavila se knjiga *Pesme u listanju*, koju je za ovu prigodu priredio Novica Milić, teoretičar i kriticar, kojeg pamtimo po dobroj knjizi ogleda *Antinomije kritike*, * objavljenoj pre šest godina u ovoj ediciji. Odmah nam se nametnulo pitanje otkud Novica Milić u ulozi priredivača »Izbora stihova«, pisac koji ne piše tekstove o savremenoj poeziji, te kao takav ne predstavlja kompetentnog čoveka za posao koji mu je ponudjen. Ostaje tajanstvenom omaglicom zataškan razlog Milićevog pojavljivanja u ulozi arbitra povodom stotinak objavljenih pesničkih prvenaca u uglednoj ediciji. Izdavač ili se našao ili teško prevideo stvar, angažujući pisma kojem je da savremene poezije stalo kao petlu do ronjenja u virovima kakve pritoke.

Matica srpska je imala lepu namjeru da se na prigodan i ugoden način »oduži« pesnicima koji su prve svoje pesme objavili u ediciji koja je retkost kod velikih izdavačkih kuća. Osim sarajevske *Svetlosti*, koja ima ediciju *Nada*, u nas ne postoji izdavač koji naširoko otvara svoje dveri neproverenim mlađim autorima. *Prva knjiga Matrice srpske* imala je dosad svoju misiju koja je iznedrila popriličan broj već uveliko afirmisanih i uglednih pesnika. Otuda, jedan ovakav izbor, kao gest izdavača, zasluguje prvorazrednu pažnju i zahteva kako od samog izdavača tako i od priredivača visok stepen odgovornosti za čin koji je retkost u našim prilikama. Trideset godišnjica edicije, eto, bila je zgodan trenutak da se pristupi takvom projektu, mada nam se čini da ona niti je dovoljno »okrugla«, niti, pak, prelomna da bi se ishitreno uletalo u posao koji, videćemo, nije urođio plodom. Naprotiv, naneo je veliku štetu i okrnio ugled izdavača visoke reputacije i tradicije.

Novica Milić, prigrabivši posao čije zakonitosti ne poznaje, našao se na pustoj ledini na kojoj košava duva sa sve četiri strane i, ne snasavši se, teturači levo-desno, skloni se u kavatu-vatru zavetru, u izbor u kojem se, po ko zna kojim kriterijumima, našlo četrdeset jedno pesničko ime, dve petine od ukupnog broja prvih pesničkih knjiga. Umesto da pravi neku vrstu bedekera kroz pesničke prvence i tako u ovoj prigodi predstavi sve autore, Milić je, na svoju nesreću, hteo on to ili ne, napravio »Izbor stihova« koji je neka vrsta »antologije«. Izabrao je pesme i pesnike po svome ukusu, odredio po svome nahodenju manji ili veći broj stihova, napravio tako skalu vrednosti koja bi trebalo da bude »vrednosni barometar« edicije *Prva knjiga*. Sve bi to bilo u redu i sasvim na svome mestu, i svaki prigovor bio bi izlišan i relativan, da je priredivač napisao kakav temeljan predgovor što priliči ovakvim projektima i bez čega je nezamisliva svaka selekcija poezije. Bez predgovora, izbor je drvo bez korenja, srednjoškolski nanizan venčić stihova koji nam ničim relevantnim ne daje mogućnost da prepoznamo kriterijume i motive koji su priredivač vodili ka ovakvom izboru. Na kraju knjige, na dve »slajfne«, nalazi se skrpljena i nikakva beleška koja objašnjava administrativnu svrhu projekta. Književno potpuno irelevantna, beleška je najbesmisleniji mogući prirup ovome izboru. Od sve mudrosti koja se sliša u dvema-trima središnjim rečenicama, patetično i amaterski dreždi ovakav stav: »Promisao da bi neko od ovde uvršćenih time bio naveden da nastavi sa pisanjem često nam se nametala prilikom čitanja«. Misli se na pesnike koji su prestali da pišu poeziju, ali, po mišljenju priredivača, zasljužuju mesto u izboru.

Neubedljiva samilost Novice Milića, tragikomično ispravljanje »krive Drine! Minijaturna beleška, bez mrvice tumačenja poetičkih modela, totalno nas je lišile mogućnosti da na bilo koji način dešifrujemo metod rada priredivača. Osećaj obmanutosti nije nas narušao ni kad smo našli na bibliografske podatke o zastupljenim pesnicima. Uzalud smo listali *Pesme u listanju* i verovali da se negde, možda između klapni, nalazi spisak svih objavljenih pesničkih prvenaca. Nema predgovora, nema spiska — samo stihovi jednog broja pesnika, samo »krhki izbor kojeg je skrajao »tanani« ukus Novice Milića. Kako da se odredičičatko koji bi bar da sazna naslove i imena ostalih šezdesetak autora. Valjda je bio red da se bar nanižu imena izostavljenih pesnika! Neozbiljno, neodgovorno, neshvatljivo, skandalozno!

U ponudnom izboru, naravno, Milić je napišao neka imena koja su znacajna u našoj poeziji, ali, opet, ništa o njima nije napisao, nije objasnio zašto, kako, otkud. Tako čitamo stihove Gojka Janjuševića, Dobrice Erića, Mirjane Stefanović, Milutina Petrovića, Srboljuba Mitića, Pere Zupca, Tita Bilopavlovića, Dragomira Brajkovića i Slavka Almažana. Susrećemo i pesme nešto mlađih pesnika koji su napisali zapažene knjige: Vladimir Kopić, Milan Dunderski, Dragan Lakićević, Dražen Mazur, Milenko Fržović, Milan Živanović, Andrej Jelić Mariokov i drugi. Tu su i pesnici s knjigom-dve od kojih se mogu očekivati novi rezultati: Nedeljko Mamula, Branko Kukić, Zoran Đerić, Nikola Šanta, Dušica Pavakov, Tatjana Lukić i Vojslav Karanović.

Šta je sporno? Bez kojih pesnika nije mogao ovakav izbor? Nabranjanje bi nas odvelo u nedogled i ne bi nimalo bilo čudno da navedemo ceo preostali spisak autora, jer nam tu slobodu daje Milićeva knjiga bez predgovora. Evo pesnikâ koje Milić ili nije pročitao ili ne zna šta znači objektivna pozicija prilikom pravljenja antologijâ, izborâ i panorame: Rade Tomić, Jasna Melvinger, Judita Šalgo, Tanja Kragujević, Zvonimir Majdak, Ferenc Deák, Vladimir Gajšek, Vera Blagojević, Stojanka Grozdanov, Mirjana Vukmirović, Zlatko Benka, Milan Lalić, Nada Šerban, Ivan Kocijančić, Simon Grabovac, Slobodan Bilkić, Laslo L. Blašković i drugi. I šta sad? Šta da čini Novica Milić? Pošto voli latinske poštupalice, evo mu jedna koja će ga navesti na dobar put: *Proh pudor!* Jedina slamka nade za izbavljenje iz klisure propasti bila bi da o svom trošku štampa drugo izdanje ove knjige, napiše dobar predgovor i izbaci pola zastupljenih, a ubaci nejmanje toliko zataškanih pesnika. Neobjašnivo je da u Milićevom izboru nema mesta za poeziju Radeta Tomića, pesnika koji je zajedno sa Tanjom Kragujević dobio Brankovu nagradu, čija je zbirka *Za sutra uveče* (1966) snažno odjeknula i dala nekoliko antologijskih pesama od kojih je bar jedna mogla da prode ispod nemilosnog puding-sećiva Novice Milića. Evo pesme *Mali beli zec* koju će po prvi put pročitati naš zlostretni priredivač: »Uzeh pero/ I samo što takoh papir/ iz pera gle kanu zec/ Mali beli zec! / U čudu nadoh se/ Šta mu datí?/ Grizao mi je prste/ Pokušah sa ovsom/ I hitro napisah »ovas/ Dlakava mu se grba nakostreši/ Jesi li za nešto drugo?/ Mrdao je ušima/ Stojim tako beo/ Ne znam odakle da počnem/ Već krvave lizao mi je prste«.

Nema opravdanja za izostavljanje Jasne Melvinger čija je prva knjiga *Voden i cvet* (1958) možda i najzapaženiji prvenac cele edicije. Branko Miljković ovako je pisao o poeziji Jasne Melvinger: »Jedna od malog broja mlađih

pesnikinja koju čitam i kojoj verujem. Njen napor da paoziju učini govorom lepim i nesebičnim dostojećim pažnjem. Bilo bi sjajno da se u nepostojećem predgovoru Novice Milića naložio ovaj detalj. I ne samo povodom knjige Jasne Melvinger. Ali, Milić je lenji nego što možemo i prepostaviti: ko da traži i čita tekstove povodom prvih knjiga pesnika edicije *Prva knjiga* Matice srpske? Šta će nam ozbiljan predgovor kad može i bez njega? Skripićemo mi pesmice, našvrljati belešku i — eto honora! Sizov kult urenovog Novog Sada i Vojvodine finansirali — ko te pita? Očigledno je da Milić drugog motiva nije imao. Onome ko mu je ponudio posao trebalo je da kaže da nije sposoban da uradi i da sve prepusta kompetentnijem autoru. Ima tuce mlađih pisaca u Novom Sadu koji bi to daleko bolje, mnogo poštije uradili. Ima i starijih. Mogla je to uraditi, na primer, i Jasna Melvinger koja, osim što ima jednu od najboljih prvih knjiga u ediciji, bila je i urednik *Prve knjige*. No, šta je tu je. Neubedljiva i neupotrebljiva knjiga. Prokrustova postelja na kojoj je Milić pojedinim autorima rastezao, a drugima odseca noge na dužinu kreveta. Poveljom broju, na žalost, osekao je i glavu. Ne verujemo da je to činio iz nezajažljive krvoločnosti. Pre će biti da je sve nestalo iz neznanja, čistog nepoznavanja terena na koji je s visokog brega bačen. E, pa kad je tako, evo mu još jedna latinska »mudrost« koja će ga, takođe, izvesti na dobar put: *Inscitiae mater arrogans*. Nazdravlje!

Kakvih li sve kontradiktornosti nema u ovom zbajbućenom izboru, kojih li sve naštavljavanja i proizvoljnosti, kakvog li kulučenja na kićmama prvenaca? I sve je uradeno za kratko vreme, izletnički, za vikend, s nokta. U izboru su pesme iz prvih knjiga, ali često neodmerenog broja, neartikulisanih »količina stihova«. Tamo gde bi trebalo da budu tri Milić stavi jednu, a gde jedna — tri! Oslobođi, bože! Gojko Janjušević, prvi po redu pesnik u ediciji, objavio zbirku *Mravi dolaze neprimjetno* (1957), zastupljen je pesmom od šest stihova. A Miloje Radaković, anonimus, zastupljen sa tri pesme na pet strana, od toga dve i po strane su kao neka proza ili, pak, poezija u prozi. Radaković je, inače, dosad objavio jednu jedinu knjigu, Skokovit rez, (1984). Naslov knjige je sjajna sintagma koja dešifruje princip rada Novice Milića. Taj isti Radaković, kojem od srca želimo da napiše još koju knjigu, nije ni bog zna kako pismen. Druga pesma u izboru počinje stihom: »gledao sam«. U školi se piše: gledala. Ivan Klajn se satra objašnjavajući proces prelaska »l« u »o«, ali nešto nam slavljenik u izboru ne kapira. Da je posredi kakva igra ili eksperiment s jezikom — u redu, ali pošto se cela pesma može ispisati kao duga rečenica, nema druge nego poštovati pravopis. Nema njemu druge nego prve! Tito Bilopavlović ima samo pet stihova. Svaki stih za po jednu stranu Miloja Radakovića. Aferim!

Posebne vrste petljacija daju se predstaviti na primeru Milutina Petrovića, pesnika kojeg predstavljaju tri pesme iz njegove prve, inače, bezačajne knjige. Uvereni smo da se ni Petroviću neće dopasti što ga Milić »komromituje« spomenarskom poezijom. Petrović je postao značajniji pesnik tek posle treće, odnosno, četvrte i pete knjige. U svom sprčenom pogovorčiću, u belešci koja bi se mogla ispisati na voznoj karti, ima Milić ovako parče: »ta potonja sudbina (pesnik) nije previše opterećivala ovog priredivača«. Neistinito! Primer Milutina Petrovića eksplicitno pokazuje kako se pile spletlo u kućine.

Ne znamo zašto su se u izboru našli Dragomir Popnovakov i Dušan Belča, pisci koji više ne pišu poeziju već stvaraju dobru prozu. Ovdje nam se otvara asocijacija da bi bilo daleko bolje da je priredivač napravio izbor iz delâ autora bez obzira da li pišu pesme ili ne. Tako bi se izdavač na celisodniji način »odožio« piscima kojima je dao šansu, ne prognozirajući kuda će se, u koji književni rod, denuti koje »usvoje«.

Što se tiče mlađih pesnika, tu je Milić kormila izbijenog iz ruku; brod krstari bez kontrole, a »pučina plava spava«. Ranko Petrović je ni krov ni dužan dobio počasno poslednje mesto u knjizi, čime je indirektno sugerisano da je jedan od najdarovitijih iz mlađe generacije. Možda će on i napisati bolje pesme, ali zastupljeni stihovi su pubertetsko snatrenje starma-

log dečaka koji pretenduje na remboovski vrh. Sladunjavši štimung i puka zvonjava rime nisu dovoljni argumenti za uži izbor. U Milićevom, istina, dobro im je. Slično je i sa Vladimirom Stakićem. Tu su autori o čijim knjigama nismo pročitali ni jedan tekst, a to, složiče se teoretički. Milić, igra presudnu ulogu u odbiru. Miliću nedostaju mnogi bitni detalji bez kojih nema izbora: on nije pogledao antologije, panorame, izbore, nije čitao kritičke tekstove o knjigama, on ne zna da je, na primer, Nada Šerban dobila Brankovu nagradu i da više ne piše, on nije rekao da je Zvonimir Majdak značajan zagrebački pesnik, da Vladimir Gajšek piše na slovenačkom, da Zlatko Benka piše i na slovačkom i na srpskohrvatskom jeziku, Milić nije konsultovao bivše uredničke edicije (on samo zna da je bilo više uredništava), nije potražio drugove iz generacije da mu pripomognu — bez honorara! Stošta nije uradio, pa proizilazi, logično, da nije napravio ni izbor. Dobili smo knjigu koju će deca bacati u bunare! Dete koje se rodilo iste godine kad i ova knjiga, za dvadeset godina, ako zaviri u nju ništa neće pouzdano saznati o ediciji *Prva knjiga* Matice srpske. I još nešto: Na koricama knjige, iznad masnog imena Novice Milića, stoji podatak da izbor obuhvata i 1987. godinu. U knjizi nema ni

* Desetog februara, na Tribini mlađih, zajedno sa Selimirovom Radulovićem, govorio sam o knjizi *Pesme u listanju*. Priredila Novica Milić, očito nezadovoljna mojom kritikom, naglo je skrenuo razgovor s predmetu i postupio kao Rusi u ovom vici: Došli Amerikanci u Moskvu da vide precizne ruske vozove koji ne kasne ni jedan sekund. Na železničkoj stanici, u dogovorenem vremenu, čekaju s Rusima novi voz. No, voza nema čitavljih trideset minuta. Nestrijpljivi i razočarani Amerikanci diskretno upitaju Ruse šta je posredi, što nema voza, a ovi im odgovore: »A šta vi radite s crnjama u Americi?« Novica Milić se na pomenutoj večeri odjednom dosegao da sam pisao o njegovoj prvoj knjizi u »Dnevniku« i da sam poređ njezino pribrazao i ostalih pet. Pred publikom Milić je rekao da u mom tekstu stoji da je on u knjizi pisao o Ričardsu, Uspenskom, Butu, Goldmanu i Miloševiću. To nije tačno, tvrdio je Milić. Rekao je da je samo pisao o Miloševiću, a da sam ja proizvoljno izmislio ostale. U prvih mah se nisam snašao, jer sam taj beznačajni novinarski, informativni tekst zaboravio, ali sam mu rekao da tek kad vidim tekst moći će o tome razgovarati. Moguća je i nekakva greška. Došavši kući, odmah sam isprevrtao kutiju u kojoj držim sve objavljene tekstove i našao taj koji se zove *Stvaralačko višeglasje* (»Dnevnik«, 21. XI 1982). U tekstu imaju ovakve dve rečenice: »Uredništvo *Prve knjige* učinilo je vredan poduhvat objavivši zbirku radova iz teorije (kritike) književnosti Novice Milića (1956), mladog esejiste i kritičara koji s lakoćom istinskog značaja studiozno osvetljava značajnu delu svetskih teoretičara i kritičara E. Štajgera, B. Uspenskog, V. Buta, N. Fraja i našeg N. Miloševića. Očigledno, Milić je u potpunosti apsolvirao raznorodne metodologije i metode u ovovekovnoj misli o književnosti, počev od sociološki određenih Goldmanovih pristupa, preko egzistencijalističko-fenomenoloških Blaščićovih rasprava i Ričardsove psihološke teorije o vrednosti, do Lotmanovih precizno određenih shema i tipologije Fraja.« Ponovo sam uzeo u ruke zbirku ogleda *Antonioniye kritike* Novice Milića i pažljivo pogledao o čemu je pisao. Prvi je tekst *Štajger* (str. 7 — 26), potom tekst *Tačka gledišta*, kojem su povodi knjige B. A. Uspenskog: Petika kompozicije, Nolit, Beograd, 1979. i V. Buta: Retorika proze, Nolit, Beograd, 1976. (str. 27 — 48); zatim tekst *N. Milošević* (9 — 93); te tekst *Fraj* (str. 94 — 123). Poslednji je tekst *Antonioniye kritike* (str. 124 — 141), u kojem Milić pomije Goldmana, Ričardsa, Lotmana i Fraja. Ovako nešto još nisam doživeo. Milić je publici i meni lagao u oči. Pokušao je da prebací loptu preko mrežice, na drugi teren, i tako na brzinu zamenuti primarni razgovor. Od te večeri teorijsko-kritička persona Novice Milića izgubila je u mojim očima i ono malo sažaljenja što sam ga imao prilikom iščitavanja najgorje sačinjenog izbora poezije posle rata na ovomo. Posle završetka večeri, žureći da gleda film, Milić mi je, ne gledajući u oči, rekao da mu se javim pismom. Evo mu depeša ako mu je do nje toliko stalо.

ponor trivijalnog

Jelena Lengold: PODNEBLJE MAKI, Nolit, Beograd 1986.

saša radonjić

Knjiga PODNEBLJE MAKI ima svoju, do sljedeću sprovenu intonaciju, ima emotivnu okosnicu primjerenoj toj intonaciji, ima svoju fisionomiju, strukturu, motivsku zaokrugljenos, izvjesnu (neophodnu) poetsku logiku i ima osam uspješnih pjesama.

Jelena Lengold je autor iz grupe onih koji zavidnom poetičkom pismenošću zadovoljavaju sve recenzentske principe i prohtjeve ali, na prvi pogled korektan rukopis kasnije, tek jednim krajičkom koricom izviruje iz mora osrednjosti. No, takva »literarna laž« ili prevara je kratkoga daha i po pravilu, na kraju, knjiga opstaje samo kao poligon za neophodne vježbe kritičara.

A da odredenje »literarna laž« nije preteško najbolje svjedoče gore spomenute uspjele pjesme kao što su: »Uši do neba«, osma pjesma ciklusa »Dragi svetlim ili u mraku?«, »Tinne biblioteke«, »Školjke«, »Nas tri«, »Uspomena«, »Podneble makai 1«, »Ringispil«. Dakle nije riječ o piscu bez talenta i stvaralačke energije, ali je očigledno da u krajnjoj instanci cilj Jelene Lengold nije »poezija« nego ukoričenje svega što je napisano.

Osnovni princip metaforičnog kvalitete naslova — PODNEBLJE MAKI je kroz tri ciklusa knjige u potpunosti iznevjerjen. Stihovi ove pjesnikinju najmanje od svega opijaju. Ispod svog plasti od »jakih slika« i »osobenog lirskeg govora« najčešće nema permanentne i uvjernjive semantike. Kulisa od viška emocija, iako uz vidne napore obuzdavana i kontrolisana,

jednog pesnika iz te godine. Da li se možda Miliću ne dopadaju? Ne verujemo. Njemu se sve dopada. Posredi je nešto drugo: lenjost, nežurnost. Do rukopisa primljenih knjiga moglo se doći, ali ko će to stići da uradi: dok dode autobus prode sat i po, a za to vreme možeš pogledati film »Žrtva« Tarkovskog. Režiju je trebalo studirati.

Ne propustimo da kažemo da je knjiga *Pesme u listanju* štampana u hiljadu primeraka. Duplo više od uobičajenog tiraža prvenaca. Sa svojih sto dvadeset osam stranica, u tolikom tiražu, to je materijal za četiri podebele pesničke zbirke. Skoro cela edicija. Šta će ove godine mlađi pisci ako Matica srpska ne bude imala para za šest knjiga pa štampa samo dve? Novica im pojeo papir.

Na samom kraju moramo reći da je svojom novom knjigom Novica Milić okrnjio svoj stvaralački ugled, pokazujući i na video dana izlažući svoje negativne osobine: sklonost ka improvizaciji, nezbiljnost, neodgovornost i neznanje. Nema opravdanja za ovako uradenu knjigu. Milić je zloupotrebio ulogu priredivača. Prema tome i ovde mu sleduje latinska izreka: *Uti, non abuti*. Nama obmanutim čitocima ostaje da knjigu, što pre, koliko danas, tutnemo pod krevet, u svetu prašinu.

* Desetog februara, na Tribini mlađih, zajedno sa Selimirovom Radulovićem, govorio sam o knjizi *Pesme u listanju*. Priredila Novica Milić, očito nezadovoljna mojom kritikom, naglo je skrenuo razgovor s predmetu i postupio kao Rusi u ovom vici: Došli Amerikanci u Moskvu da vide precizne ruske vozove koji ne kasne ni jedan sekund. Na železničkoj stanici, u dogovorenem vremenu, čekaju s Rusima novi voz. No, voza nema čitavljih trideset minuta. Nestrijpljivi i razočarani Amerikanci diskretno upitaju Ruse šta je posredi, što nema voza, a ovi im odgovore: »A šta vi radite s crnjama u Americi?« Novica Milić se na pomenutoj večeri odjednom dosegao da sam pisao o njegovoj prvoj knjizi u »Dnevniku« i da sam poređ njezino pribrazao i ostalih pet. Pred publikom Milić je rekao da u mom tekstu stoji da je on u knjizi pisao o Ričardsu, Uspenskom, Butu, Goldmanu i Miloševiću. To nije tačno, tvrdio je Milić. Rekao je da je samo pisao o Miloševiću, a da sam ja proizvoljno izmislio ostale. U prvih mah se nisam snašao, jer sam taj beznačajni novinarski, informativni tekst zaboravio, ali sam mu rekao da tek kad vidim tekst moći će o tome razgovarati. Moguća je i nekakva greška. Došavši kući, odmah sam isprevrtao kutiju u kojoj držim sve objavljene tekstove i našao taj koji se zove *Stvaralačko višeglasje* (»Dnevnik«, 21. XI 1982). U tekstu imaju ovakve dve rečenice: »Uredništvo *Prve knjige* učinilo je vredan poduhvat objavivši zbirku radova iz teorije (kritike) književnosti Novice Milića (1956), mladog esejiste i kritičara koji s lakoćom istinskog značaja studiozno osvetljava značajnu delu svetskih teoretičara i kritičara E. Štajgera, B. Uspenskog, V. Buta, N. Fraja i našeg N. Miloševića. Očigledno, Milić je u potpunosti apsolvirao raznorodne metodologije i metode u ovovekovnoj misli o književnosti, počev od sociološki određenih Goldmanovih pristupa, preko egzistencijalističko-fenomenoloških Blaščićovih rasprava i Ričardsove psihološke teorije o vrednosti, do Lotmanovih precizno određenih shema i tipologije Fraja.« Ponovo sam uzeo u ruke zbirku ogleda *Antonioniye kritike* Novice Milića i pažljivo pogledao o čemu je pisao. Prvi je tekst *Štajger* (str. 7 — 26), potom tekst *Tačka gledišta*, kojem su povodi knjige B. A. Uspenskog: Petika kompozicije, Nolit, Beograd, 1979. i V. Buta: Retorika proze, Nolit, Beograd, 1976. (str. 27 — 48); zatim tekst *N. Milošević* (9 — 93); te tekst *Fraj* (str. 94 — 123). Poslednji je tekst *Antonioniye kritike* (str. 124 — 141), u kojem Milić pomije Goldmana, Ričardsa, Lotmana i Fraja. Ovako nešto još nisam doživeo. Milić je publici i meni lagao u oči. Pokušao je da prebací loptu preko mrežice, na drugi teren, i tako na brzinu zamenuti primarni razgovor. Od te večeri teorijsko-kritička persona Novice Milića izgubila je u mojim očima i ono malo sažaljenja što sam ga imao prilikom iščitavanja najgorje sačinjenog izbora poezije posle rata na ovomo. Posle završetka večeri, žureći da gleda film, Milić mi je, ne gledajući u oči, rekao da mu se javim pismom. Evo mu depeša ako mu je do nje toliko stalо.

katkad se otme i rizično nagnje preko ivice ponora trivijale. Neke sintagmatske konstrukcije su u promašenoj sprezi i praktično ništa ne znače. (split slutnje, pitki slavoluk, miris beznade, bešumni kristal, nejasna ravnoteža)

Pravi poetski »fles« izvan navedenih, doista dobrih (malobrojnih) pjesama, može se pronaći još jedino u stihovima sa erotičnim kontacijama. O »velikim rekama seksa« koje pjesnikinja priziva na strani 39 ne može biti riječi ali izvjesni potocići su jedino pravo osvježenje inače monotone knjige.

»... i živim skripu tvojih kostiju u nagloj kretnji i ukus paklenog grotla na tvojim nepcima«,
»... pre no što si ujaha u moju ljubičastu svest bijući konačnim repom po bokovima«,
»... i muči vas purpurni porok koji je detinja igra prema onome što ja činim.« (iz pjesama »Buka«, »Uši do neba«, »Na ex«)

Izlistavajući današnju, nesumnjivo preobimnu, produkciju pjesničkih knjiga može se pronaći mnoštvo neinteresantnijih i manje vrijednih tvorevina koje dolaze sa svih strana i od najrazličitijih autora. Ali to su po pravilu autori koji ne mogu ni više ni bolje, i zbog toga ih ne treba osudavati. Jelena Lengold je, potvrđujući kroz najbolje stihove svoj nesumnjiv talent, izgubila alibi za pjesničke promašaje kakvih ima u njenoj poslednjoj svesci i nema pravo na legitiman boravak u podneblju mediokriteta.